

जाहीरातीचे दर.

सालील पन्चावर चौकशी
करानी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधियास' पुणे.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी
रु. ४
(दयाल इंगील माफ)
किरकोळ अंकास
एक आणा.

'अर्थ' एव प्रधान: 'शक्ति' कौटिल्य: अर्थमूली धर्मकामाविति ।

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

—कौटिलीय अर्थशास्त्र

वर्ष ७

पुणे, बुधवार, तारीख १५ जानेवारी, १९४१

अंक ३

सर्व तऱ्हेचा कापड छपाई व रंगाई (Calico Printing and Dyeing) करणारा कारखाना.

‘पायेनियर डाईंग हाऊस’

कोचाचे कापड (Casement cloth), दाराचे पडदे, ट्रेबल कपड
इ. टिकाऊ रंगाचे, स्वदेशी तयार मिळतात. कारखाना:—

भिकारदास मारुती रोड, दानेवाडी, पुणे.

डॉ. एन. आर. राजोपाध्ये
यांचेऑझगॉल or पौष्टिक पिढस ध्या. किंमत १२ आ. फक्त
नोल एजंट: "वेलणकर वनौषधालय", तुळशीबाग रस्ता, पुणे.
एजन्सी देणे आहे. एक आण्णाचा स्टॅप पाठवून विचारात.

देशी औषधें तयार करणारा

महाराष्ट्रांतील प्रमुख कारखाना

पं. (अंनिमिया) व सर्व प्रकारच्या आजारांमंतर घेणाऱ्या

अशक्ततेवर

रक्तवर्धक

वापरा.

सर्वत्र मिळतें.

— केंद्र —

पुणे, मुंबई, उमरावती, नागपूर, सांगली,
कोल्हापूर, हुबळी.

आयुर्वेद रसशाळा

पुणे, लि. पुणे ४.

मिनिट. मिनिटाला

हंसविणारा बोलपट !

नवयुगचा मराठी बोलपट

लग्न पहावं

करून

विश्वशंक : विनायक

भूमिका : दामुअण्णा मालवणकर

४ था आठवडा

सिद्धाच्या वेळां नेहमीच्या!

मि न व्हा — पुणे

मुंबई, कोल्हापूर, सोलापूर, नासिक
येथें सुद्धं आहे.

डॉ. एन. आर. राजोपाध्ये यांचे खास

देखरेखीखाली चाललेलें

“वेलणकर वनौषधालय”

येथें सर्व तऱ्हेच्या वनस्पति व सिद्धोपधी मिळतात व १ रसा-
पादन सिद्ध औषधीपर्यंत मिळतात. हें पुण्यांतील पहिलेंच दुकान
होय. येथें रोगी तपासून औषध देण्याचीही सोय आहे. व दुष्यावर
दर शिबारी मोफत औषध दिलें जातें. उपठण्याची वेळा-सकारणी
८॥ ते १२ व दुपारी ३॥ ते ८ पर्यंत.

पत्ता: "वेलणकर वनौषधालय" तुळशीबाग रस्ता, पुणे.

विविध माहिती

१९३८ मध्ये विम्याची प्रगति

हिंदी विम्याच्या घंघाचे सर्वांत ताजे म्हणजे १९३८ चे आकडे १९३९ च्या इंडियन इन्स्ट्रुअरन्स इयर्स बुकांत प्रसिद्ध झाले आहेत. त्यावरून असें समजतें की, १९३८ सालीं हिंदी कंपन्यांनी एकूण ४३ कोटी, ३० लक्ष रुपयांचे २,९६,००० विमे उतरविले. त्यांच्या वार्षिक हप्त्यांची रक्कम २ कोटी, २८ लक्ष रुपये भरते. १९३८ अखेर, हिंदी कंपन्यांकडे एकूण १०३ कोटी रुपये वार्षिक हप्त्यांच्या, २०४ कोटी रुपये किंमतीच्या १२ लक्ष, ४० हजार पॉलिसी चालू होत्या. विदेशी कंपन्यांकडील काम लक्षांत घेतलें, तर १९३८ अखेरच्या कामाचा तपशील १५ कोटी, ५७ लक्ष रुपये वार्षिक हप्त्या, २९८ कोटी रुपयांचे विमे व १५ लक्ष, ५७ हजार विमापत्रकें असा होतो. हिंदी विमा कायदा लागू असणाऱ्या ३६० कंपन्यांपैकी २१७ हिंदुस्थानांत स्थापन झालेल्या असून बाकीच्यांची स्थापना परदेशांत झालेली आहे. मुंबई प्रांतांत ६७ कंपन्या, बंगालमध्ये ५० कंपन्या, मद्रासमध्ये ३९ कंपन्या, अशी कंपन्यांची प्रमुख प्रांतांतील वाटणी होती.

पोस्ट आणि तार सात्याचें उत्पन्न

१९३९-४० सालीं हिंदी पोस्ट आणि तार सात्याचें उत्पन्न खचपेक्षा अधिक होऊन ८९ लक्ष, ५९ हजार रुपयांचा वाढावा उरला. पोस्ट ऑफिसांनी ३५३ लक्ष रुपयांचा वाढावा दाखविला, टेलिफोनसर्वांनी सचचें भागवून ३५३ लक्ष रुपये दिले व तार सात्यास २,२८१ रुपये नुकसान आलें. तारांच्या संख्येंत १९३९-४० मध्ये अतिशय वाढ झाली. १९३९-४० मध्ये रजिस्टर्ड व इन्स्ट्रुअर्ड पत्रे व व्ही. पी. बंगया ब्रासरीज सर्व व्यवहार १९३८-३९ चे मानाने अधिक झाले. ३१ मार्च, १९४० रोजी पोस्ट आणि तार सात्यांतील नोकरांची संख्या १,१८,०२० होती.

महागाई भचा

जमशेटपूर येथील टाटा आयर्न अँड स्टील कंपनीतील, दरमहा १२५ रुपयांपेक्षा कमी पगाराच्या सर्व नोकरांस १ ऑगस्ट, १९४० पासून महागाई भचा देण्यांत येणार आहे. ५० रुपयांपेक्षा कमी पगाराच्या नोकरांस दरमहा किमान २ रु. ८ आ. व १०० ते १२५ रुपये पगारवाल्यांस कमाळ ४ रु. भचा ह्या योजनेप्रमाणें मिळेल.

टाटा वीज कंपन्यांचें विजेच्या विक्रीचें उत्पन्न

	१९३९ रु.	लक्ष	हजार	लक्ष	हजार
टाटा हायड्रो	१६	८१	१७	८९	
आंध्र व्हॅली	२४	२४	२४	५७	
टाटा पॉवर	४०	७५	३८	१३	

तीन्ही कंपन्यांची मॅनेजिंग एजन्सी टाटा हायड्रो इलेक्ट्रिक एजन्सीज लि. कडे आहे.

जी. आय. पी. रेल्वेचें उत्पन्न

	१९३९ रु.	१९४० रु.
१०,१६,३५,००० रु.	१२,००,८४,००० रु.	
जी. पी. अँड सी. आय. रेल्वेचें उत्पन्न	१९३९-१९४०	
८,४३,९८,००० रु.	९,३९,६४,००० रु.	

त्रावणकोर नॅशनल अँड क्लिअर बँक

त्रावणकोर नॅशनल अँड क्लिअर बँकेच्या लिक्विडेटरनें तिची त्रावणकोरमधील येणी वसूल केली. आहेत, ती त्रावणकोरमधील ठेवीदारांस रुपयांत सोळा आणि परत देण्यास पुरेशी आहेत. त्रावणकोरमधील व बाहेरील ठेवीदारांस मिळावयाच्या रकमेत एकवाक्यता असावी, ह्या दृष्टीनें रुपयांत आठ आणघोषां अधिक रकम लिक्विडेटरनें अद्याप वाटलेली नाही.

लॉर्ड हॅलिफॅक्स ह्यांस विशेष दर्जा

ग्रेट ब्रिटनचे अमेरिकेतील नवे वकील लॉर्ड हॅलिफॅक्स, ह्यांस ते ग्रेट ब्रिटनमध्ये आले असतांना त्यांस मंत्रिमंडळाच्या सभासदाच्या दर्जा प्राप्त होईल, असें मुख्य प्रधान, मि. चर्चिल, ह्यांनी जाहीर केलें. ह्याचा अर्थ, मुख्य प्रधानास स्यांच्याशी बोलणी परराष्ट्रीय मंत्र्यांचे मार्फत करावी लागणार नाहीत. लॉर्ड हॅलिफॅक्स ह्यांचेकडे सोपविलेल्या कामगिरीच्या महत्त्वाचे व त्यांचेवरील जबाबदारीचें हें निदर्शक आहे.

पेट्रोलच्या वापराचें नियंत्रण

पेट्रोलच्या वापराचें नियंत्रण करण्याची हिंदुस्थानांत पाळी आल्यास, त्यासंबंधातील योजना तयार असावी, ह्या दृष्टीनें प्रांतिक सरकार व संस्थाने ह्यांची एक परिषद २० जानेवारी रोजी दिल्ली येथें भरून त्याविषयीं सल करणार आहे.

रिक्शावाल्यांस उपदेश

चिनी सरकारच्या परराष्ट्रीय मंत्र्यांनी सिंगापुरा नुकतीच भेट दिली, त्यावेळीं त्यांनी आपल्या तेथील देशबांधवांस रिक्शावाल्यांचा धंदा सोडून देऊन अधिक चांगला धंदा सुरू करण्याचा उपदेश केला. सिंगापुरमध्ये रिक्शा ओढून सुमारे ७,००० चिनी लोक आपलें पोट भरतात.

बॉलिनमध्ये जपानी लष्करी प्रतिनिधि

जपानचे लष्करी प्रतिनिधि राहण्याचे मार्गानें जर्मनीत दाखल झाले असून त्यांच्या जर्मन प्रतिनिधांशी लष्करी वाटाघाटी लवकरच सुरू होतील.

अमेरिकेची लोकसंख्या

१९३० ते १९४० ह्या मुदतीत अमेरिकेची लोकसंख्या ७% वाढली. त्यापूर्वीच्या १० वर्षांत ती १६.१% वाढली होती. अमेरिकेची आजची लोकसंख्या १३ कोटी, १५ लक्ष आहे. लोकसंख्येच्या वाढीची गति उतरत चालली आहे.

अमेरिकेत कपाशीची लागवड

१९४१ मधील अमेरिकेतील कपाशीच्या लागवडीचा अंदाज प्रसिद्ध झाला आहे, त्यावरून २ कोटी, ६७ लक्ष एकरांत तेथें कपास लावली जाईल, असें समजतें. गेल्या वर्षी २ कोटी, ७०३ लक्ष एकर कपाशीलाली होते.

ट्रेझरी बिलोवर १४ आ. २ पै घ्याज्याचा दर

रिझर्व्ह बँकेनें गेल्या आठवड्यांत हिंदुस्थान सरकारची १ कोटी रुपयांची ट्रेझरी बिले विकलीं, त्यावर व्याजाचा सरासरी दर द. सा. द. दे. १४ आ. २ पै इतका पडला.

बँक ऑफ बरोडा लि.

वरील बँकेस ३१ डिसेंबर, १९४० अखेर संपलेल्या वर्षी ८,५९,९९२ रुपये नफा झाला. भागीदारांस १०% करमाफ दिव्हिडंड मिळेल.

इंपीरिअल बँकेचे नवे डायरेक्टर

रायबहादूर रामशरणदास ह्यांची इंपीरिअल बँकेचे डायरेक्टर बोर्डावर नेमणूक करण्यांत आली आहे.

अनुक्रमणिका

पृष्ठ	पृष्ठ
१ विविध माहिती ... २६	६ महाराष्ट्रातील स्वदेशी चळवळीची स्थित्यंतरे ... ३०
२ प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांची धडाडीची योजना ... २७	७ शेता बघावे आर्थिक समालोचन ... ३२
३ हिंदी शेती ... २८	८ विचारपत्रक सहकारी यातल्या ... ३२
४ बँक ऑफ इंडियाच्या नफ्याची वाढणी ... २८	९ सातारा स्व. क. कं. ... ३३
५ स्फुट-विचार ... २९	१० नागपूर प्री. को. हौ.सो. ... ३३
स्वदेशी साखरेच्या बाजाराचे नियंत्रण व स्थैर्य-योग्यरी-मोक चोकशीला घुचान्त-मध्यवर्ती सरकारच्या उत्पन्न-संचांत तूट	११ चांदी-सोन्याच्या किंमतीत चढउतार ... ३३
	१२ हिंदी गिरण्यांची स्थिति ... ३५
	१३ निवडक बाजारभाव ... ३५

अर्थ

बुधवार, ता. १५ जानेवारी, १९४१

प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांची धडाडीची योजना

अमेरिकेचे युद्धसहाय इंग्लंडला आतां निश्चितपणाने आणि वाढत्या प्रमाणावर मिळत जाणार ह्यात शंका राहिलेली नाही. प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी आपल्या मनाशी असे ठराविले की जर्मनीचा युरोपमध्ये जय होणे म्हणजे अमेरिकेच्या स्वातंत्र्यास धोका उत्पन्न होणे होय आणि ह्या संकटापासून आपल्या लोकांचे आणि जगातील लोकशाहीचे रक्षण करण्यास प्रथम इंग्लंडला सर्व तऱ्हेचे सहाय देणे अगत्याचे आहे. ह्या दोन सिद्धांतांविषयी त्यांच्या मनाचा निश्चय झाला तेव्हा त्यास अनुसरून प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी आपले धोरण आसले आणि अमेरिकेच्या राष्ट्रीय धोरणास इष्ट असे वळण दिले. प्रस्तुत युद्धांत अमेरिकेने तटस्थ रहावे आणि त्यांत कोणत्याही एका पक्षाची बाजू घेतली असे वाटण्यास कारण होईल ह्या प्रकारचे कसलेही कृत्य करू नये ह्या मताचे काही पुढारी अमेरिकन मुत्सद्यांमध्ये होते आणि अजूनही असतील. अमेरिकेने युद्धसामुमी रोवीनेच विकावी आणि कोणत्याही राष्ट्रास पूर्वीचे कर्ज येणे असल्यास नव्याने कर्ज देऊ नये असे कायदे तटस्थपणाच्या सिद्धचर्चे करण्यांत आले होते. त्या कायद्यांचा भंग न करताहि प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी इंग्लंडला आजपर्यंत मदत दिली आहे. परंतु ती आतां फार मोठ्या प्रमाणावर देणे आवश्यक झाल्याकारणाने त्याकरिता नवे धोरण स्पष्टपणाने पुढे मांडून त्यास अमेरिकन कॉमिसेची संमति घेणे अगत्याचे झाले आहे.

प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी अलीकडे भाषणे केली आहेत आणि आपल्या योजना जनतेपुढे मांडल्या आहेत. त्यामुळे अमेरिकेचे युद्धविषयक धोरण आरशासारखे स्वच्छ झाले आहे. अमेरिकेसारख्या संपन्न राष्ट्रांने इंग्लंडला जरूर तो सर्व कच्चा-पक्का माल पुरवून युद्धांत विजय मिळवण्यास सहाय देण्याचे ठरवल्याने जर्मनी व जपान ह्या राष्ट्रांचे धावे दणाणले असल्यास त्यांत आश्चर्य नाही. इंग्लंडने हिटलरशाहीविरुद्ध चाल-

वलेले युद्ध आपल्या संरक्षणासाठीच चालवेल्या अत्यंत कठिण असा संग्राम आहे असे प्रेसिडेंट रूझवेल्ट आपल्या लोकांस सांगत आहेत. शेकडो, नव्वे हजारो कोटी रुपये सचवे लागले तरी तो स्वाधिन्यकरणे आवश्यक आहे असे म्हणून लढाऊ सामुग्री तयार करण्याची आणि अमेरिकेचे सर्व प्रकारचे आरमारी, वैमानिक व लष्करी बळ वाढवण्यास त्यांनी कंबर कसली आहे. ह्या सचवी तजवीज होण्यास कराचे ओझे वाढवावे लागेल आणि कर्जाचा बोझाहि अधिक जड करावा लागेल ह्याविषयी त्यांस शंका नाही. तथापि, युद्धसामुग्री प्रचंड प्रमाणावर बनवण्यांत आर्थिक फायदा होणार आहे त्याचाहि ह्या ताळेबंदांत विचार केला पाहिजे आणि लोकशाहीचे संरक्षण होऊन न्याय आणि शांतता ह्यांची प्रस्थापना भक्षम पायावर केली जाण्याची शक्यता उत्पन्न होणार आहे त्याचाहि योग्य हिशेब झाला पाहिजे अशी प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांची विचारसरणी आहे. त्यांनी योजलेले धोरण अत्यंत उत्साहजनक असून त्याचे स्वागत जगभर सर्वत्र झाल्याबाबतून राहणार नाही.

अमेरिकेस "लोकशाहीचे सद्यागार" बनवणे हे ध्येय प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी स्वतःच्या दोळ्यांपुढे ठेवले आहे. नाही जुलुभापासून लोकशाहीमिथ राष्ट्र्यांचा बचाव करण्याकरितां त्यांस लढाऊ साधनें पुरवणे हा ते ध्येय साध्य करण्याचा त्यांचा व्यावहारिक मार्ग आहे. त्यांच्या मते 'एक पंथ दो काज' ह्या न्यायाने हा उपाय दुहजवी उपयोगी पडणार आहे. त्यास अमेरिकन जनतेची म्हणजे कॉमिसेची संमति मिळवण्याचा त्यांचा प्रयत्न चालू आहे. लढाऊ सामुग्री तयार करून लोकशाहीच्या शत्रूंशी लढणाऱ्या राष्ट्रांस पुरवण्याचा कार्यक्रम प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी आंसला आहे आणि स्थूलमानाने जाहीर केला आहे. तो अंमलांत आणण्याचा अधिकार कॉमिसेने प्रेसिडेंटॉस थावा लागेल आणि त्याविषयीच्या कायद्याचा मसुदा अमेरिकन विधिमंडळापुढे मांडण्यांत येईल. सद्याग्रे तयार करण्याचे अनेक कारखाने काढावे लागतील, ते साजगी मालकीचे असतील. त्यांनी सरकारास माल पुरवण्यांत भरमसाठ नफेबाजी करू नये ह्याविषयी सखरदारी घेण्यांत येणार आहे. अमेरिकेच्या संरक्षणाची सर्वांगीण व्यवस्था केली जाईल आणि त्यासाठी जी लढाऊ सामुग्री तयार होईल तीपैकी बरीचशी इंग्लंडला भाड्याने देण्यांत येईल. इंग्लंडची पत अमेरिकेकडे एवढी मोठी आहे की, अशा तऱ्हेचा व्यवहार होण्याच्या मार्गीत विशेष अडचण येणार नाही. मागच्या महायुद्धांत युरोपियन राष्ट्रांस अमेरिकेने कर्जे दिलीं त्यांची परतफेड होण्याची मारामार पडण्याकारणाने ह्या सेपेचे व्यवहार निराळ्या पद्धतीने करण्यांत येत आहेत. मार्गील प्रसंगाच्या मानाने चालू युद्धांत स्वातंत्र्यावरील संकट अमेरिका संघाच्या अधिष्ठ जवळ आले आहे. म्हणून ते निवारण्यासाठी लोकशाहीच्या बाजूने लढणाऱ्या राष्ट्रांस लढाऊ सामानाचा पुरवठा अमेरिकेने करण्याचे आगत्य विशेष आहे. अमेरिकेच्या संरक्षणासाठी तयार केलेली सद्याग्रे परत देण्याच्या अटीवर गरजू राष्ट्रांस पुरवण्याचा अधिकार कॉमिसेकडून प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांस हवा आहे. ह्या कार्यां लागणाऱ्या पैशाची तरतूद करण्याच्या योजना ते वेळोवेळी कॉमिसेपुढे संमतीसाठी मांडतील. प्रेसिडेंट रूझवेल्ट ह्यांनी जाहीर केलेल्या योजनांमुळे ग्रेटब्रिटेन व त्यास सहाय करणारी सर्व राष्ट्रे, त्याचप्रमाणे शत्रुपक्षांने पादाक्रांत केलेली स्वातंत्र्यप्रिय राष्ट्रे; ह्यात उत्साह व आत्मविश्वास निर्माण होणे स्वाभाविक आहे.

हिंदी शेती

(३)

सरकी

हिंदुस्थानांत सरकीचें उत्पादन मोठ्या प्रमाणावर होतें परंतु त्याची निर्गत फार लहान आहे.

वर्ष	सरकीची निर्गत (टन)
१९३०-३१	४१,३५०
१९३१-३२	११,६५५
१९३२-३३	२३,३८९
१९३३-३४	५,५०५
१९३४-३५	६३६
१९३५-३६	७३०
१९३६-३७	९,००३
१९३७-३८	५,००८
१९३८-३९	४६५

गहू

गहूचे लागवडीसाठी सुमारे ३३ कोटि एकर जमीन असून गहूचे एकूण उत्पादन सुमारे १ कोटि टन होतें. पंजाब, सिंध व संयुक्त प्रांत येथें विशेषतः गहूची लागवड होते. सालील तक्त्यांत गहूची लागवड, उत्पादन व निर्गत ह्यांसंबंधी तपशील दिला आहे:-

वर्ष	लागवड (हजार एकर)	उत्पादन (हजार टन)	गहू
१९२९-३०	३१,६५४	१०,४६९	१३
१९३०-३१	३२,१८९	९,३०६	१९७
१९३१-३२	३३,८०३	९,०२४	२०
१९३२-३३	३३,९७६	९,४५५	२
१९३३-३४	३६,०७७	९,३७०	२
१९३४-३५	३४,४९०	९,७२९	११
१९३५-३६	३३,६३९	९,४३४	१०
१९३६-३७	३३,९१५	९,७५२	२३२
१९३७-३८	३५,६४०	१०,७६४	४६०
१९३८-३९	३५,२९१	९,९३४	२७९
१९३९-४०	३४,००३	१०,७८४	...

हिंदुस्थानांत होंगारी गहूची निर्गत गहूच्या जागतिक बाजारभावावर अवलंबून राहते. १९००-०१ मध्ये गहू निर्गत झाला नाही, १९०४-०५ मध्ये त्याची निर्गत २१ लक्ष टनांवर झाली. १९०८-९ मध्ये ती १ लक्ष टनांवर झाली. गेल्या महा युद्धकालांत ती १७ लक्ष टनांवर गेली. त्यानंतर ती जवळ जवळ बंद झाली. १९२९-३० मध्ये फक्त १३ हजार टन गहू निर्गत झाला. १९३०-३१ मध्ये १ लक्ष ९७ हजार टन; १९३२-३३ मध्ये २ हजार टन व १९३७-३८ मध्ये ४ लक्ष ६० हजार टन, साधारण त्याची निर्गत झाली.

तांदूळ

सर्व पिकांत तोंड्याने अधिक क्षेत्र व्यापलें आहे. तथापि, त्यातील २३ कोटि टनांचें उत्पादन लोकांची गरज भागवूं शकत नाही व सुमारे २० लक्ष टन तोंडूळ म्हादेशांतून येतो. तोंडूळामध्ये अनेक जाती आहेत. सिंध व मद्रासमध्ये पाटाच्या पाण्यावर तोंडूळ लावला जातो; मुंबई व बंगाल प्रांतांत तोंडूळचें पीक पावसावर येतें. केवळ पावसावर अवलंबून रहावयाचे म्हटल्यास, वार्षिक किमान ५० इंच तरी पाऊस पडला पाहिजे. इतर देशांचे मानानें हिंदुस्थानांत तोंडूळचें दर एकरी उत्पादन फार कमी आहे.

बँक ऑफ इंडिया, लि.

३१ डिसेंबर, १९४० अखेर संपलेल्या वर्षी बँक ऑफ इंडियास मागील वर्षीतून जोडलेले ८,८६,३३६ रु. ८ आ. घटून एकूण झालेला नफा:-

रु. आ. पै
२८,४५,२८४-७-११

चालू वर्षातील इनकम टॅक्स व सुपर टॅक्स ह्यांसाठी तरतूद:-

२,५०,०००-०-०

३० जून, १९४० रोजी पाहिल्या सहामाहीचे ११ टक्के दरानें डिबिडंड जाहीर केलें त्याबद्दल दिलेली रक्कम:-

५,५०,०००-०-०

नफा वाटणीकरिता आतां २०,४५,२८४ रु. ७ आ. ११ पै रहातात. ३१ डिसेंबर, १९४० अखेरच्या सहामाहीचे ११ टक्के दरानें करमाक डिबिडंड देण्याचें दायरकर बोंदीनें योजिलें आहे. त्यास लागणारी रक्कम:-

५,५०,०००-०-०

बँकेच्या मालमतेचे साती वगैः:-

२,५०,०००-०-०

बँकेच्या रिझर्व्ह फंडाकडे वगैः:-

२,५०,०००-०-०

पुढील वर्षीत जोडण्याकरिता (नोकर वगैःस वोनस दिल्यास तो ह्यांतून घाव-याना आहे.)

९,९५,२८४-७-११

१९४१ ची खानेसुमारी

प्रत्येक दहा वर्षीनीं हिंदुस्थानची खानेसुमारी होते. एका ठाविक राजांनीं सर्व मोजणी पुढी करण्याची आजवर पद्धत होती, ती यंदा अंमलांत आणलेली नाही. काहीं प्रांतांत खानेसुमारीस प्राप्त झालेला आहे व बाकीच्यांत तो लवकरच होईल. फेब्रुवारीच्या शेवटच्या दिवशीं मोजणीचे सर्व काम पूर्ण होईल. यंदाच्या खानेसुमारीत प्रश्नांची संख्या कमी केली आहे, त्यामुळे मोजणीचे काम सोपें होत आहे. मोजणीचेसाठी सुमारे १५ लक्ष स्वयंसेवक लागतात. चालू खानेसुमारीचे वेळीं कागदाची शक्यतोवर बचत केली असली तरी ४७० टन कागद एकूण लागेल असा अंदाज आहे. सर्व कामास एकूण खर्च सुमारे ५० लक्ष रुपये येईल. २८ फेब्रुवारी व १ मार्च रोजी आगगाड्यांतील उतार, रस्त्यावर रचणाऱ्या लोकां, भटके लोकां इत्यादींची नोंद केली जाईल.

हिंदी चहाच्या धंद्यासंबंधी ताजे आकडे

	१९३०	१९३८
चहाची लागवड (एकर)	८,३४,३००	८,३२,८००
चहाचे मळे	६,३८१	६,३२४
	१९३८	१९३९
चहाचें उत्पादन(कोटि पौंड)	३७	३८.२
चहाची निर्गत "	३५.३	३२.६

उत्पादन (सष्टे ऑगस्ट)(कोटि पौंड)	१९३८-३९	१९३९-४०
निर्गत	३६.१	४०.९
निर्गत (एप्रिल-मार्च)	३४.१	३४.३
निर्गत (एप्रिल-मार्च)	३४.८	३६.०
हिंदुस्थानांत उठाव "	९.५	१०.१

स्फुट विचार

स्वदेशी साखरेच्या बाजाराचे नियंत्रण व स्वैर्य

संयुक्त प्रांत आणि विहार येथील सरकारांनी आपल्या प्रांतांतील कायद्याच्या अनुषंगाने स्थानिक साखरेच्या कारखान्यांच्या व घंदेवाल्यांच्या व्यवहारांचे नियंत्रण करण्याचे ठरवल्यापासून साखरेच्या बाजारभावांत स्वैर्य रहाण्यास सहाय झाले आहे. उसाच्या कारखानदारांनी शेतकऱ्यांस यावयाच्या किंमती, साखरेच्या उत्पादनाचे परिमाण, साखरेच्या विक्रीचे भाव इत्यादि सर्व बाबतीमध्ये वरील प्रांतांतील सरकारांनी नियंत्रण चालवले असल्याने बाजारांत अनपेक्षित व वारंवार चढउतार व गोंधळ होण्याच्या प्रवृत्तीस आळा बसला आहे. उत्तर हिंदुस्थानांतील साखर-कारखान्यांच्या आणि कानपूर येथील साखर बाजाराच्या परिस्थितीवर दक्षिणेंतील साखरेच्या धंद्याची स्थिती अवलंबून रहाणे अपरिहार्य आहे. इकडील साखरेच्या किंमती उत्तर हिंदुस्थानांतून येणाऱ्या मालाने मर्यादित होत असतात. ह्या उत्तरेकडील मालाची स्पर्धा दक्षिणी साखरेचे भाव निश्चित होण्यांत प्रभावी ठरते. उत्तर हिंदुस्थानांतून येणाऱ्या साखरेच्या किंमती-पेक्षा अधिक भवाने येथील साखर विकली जाणे अशक्य आहे. ह्या कारणांचे संयुक्त प्रांत व विहार येथील सरकार स्थानिक साखरेच्या कारखान्यांस किती माल विकू देतात आणि त्यांचे भाव किती ठरवतात त्याकडे दक्षिणेंतील कारखानदारांचे लक्ष लागून रहाणे स्वभाविक आहे. गेल्या हंगामांतली शिष्टक राहिलेली साखर जाहीर केलेल्या दरापेक्षा कमी भावाने कोणाहि कारखानदारांने विकतां कामा नये असे संयुक्त प्रांताच्या सरकारने जाहीर केले आहे. हाच नियम चालू हंगामांतील साखरेस लागू करण्यांत आला आहे. साखरेच्या निरनिराळ्या जाती, कारखान्यांचे मुख्य बाजारगासतुचे अंतर, विकावाच्या मालाचे परिमाण व प्रमाण आणि साखरेचे किमान भाव ह्या सर्व बाबांचे नियंत्रण करण्यांत आले आहे. ह्या योगाने साखरेच्या धंद्यास स्वैर्य प्राप्त झाले असून बाजारभाव पटण्याचे बंद झाले आहे.

भेगरी-मीक चौकशीचा वृत्तांत

भेगरी-मीक ही तज्ञांची जोडी हिंदुस्थान सरकारच्या वतीने अमेरिकेस गेली होती आणि त्या देशांत हिंदी मालाचा संप होण्यास किती वाव आहे ह्याची चौकशी करून परत आली आहे. चालू युद्धाच्या परिस्थितीत एका बाजूस इंग्लंड व इतल्या बाजूस तुर्कस्तान हे दोन देश सोडले असता हिंदी मालाचे युरोपमधील सर्व निःहादक नाहीत झाले आहे. हिंदुस्थानच्या कच्च्या मालास युरोप संधांत जी मागणी होती ती बंद झाल्याने इतल्या बाजारपेठा शोधणे आवश्यक झाले आहे. युरोपांत सुमारे तीस कोटी रुपये किंमतीचा हिंदी माल संपत असे, त्यास बरे निःहादक उभे न राहिल्याने कपास, गळिताची धान्ये, ताम, कापूस इत्यादि शेतीच्या पदार्थांच्या किंमती साली गेल्या आहेत, त्या डोके वर काढित नाहीत-तशा झाल्या आहेत. ह्या स्थितीवर उपाय काढावा म्हणून हिंदुस्थान सरकारने आपले दोन तज्ञ अमेरिकेस पाठवले होते. अमेरिका हाच संपन्न व मोठा देश युद्धाच्या कष्टांच्या बाहेर राहिला असून त्यांत हिंदुस्थानच्या मालाचा संप वाढवणे शक्य आहे की काय हे पहाणे आवश्यक होते. भेगरी-मीक चौकशीचा वृत्तांत प्रसिद्ध झाला त्यावरून हिंदी मालाच्या उडावास अमेरिकेंत म्हणण्यासारखा

वाव आहे असे दिसत नाही. कपास, गहू इत्यादि माल अमेरिकेंत मोठ्या प्रमाणावर तयार होत असल्याने तसल्या कच्च्या हिंदी मालास तेथे मागणी येण्याचा संभव नाही. लडाऊ सामुग्री तयार करण्यास लागणारा काही हिंदी माल अमेरिकेंत संपेल. मॅंगनीज, मायका, लास असल्या किरकोळ मालाचा संप तिकडे होईल. पण त्या योगाने हिंदी शेतीच्या मालाचा उडाव आणि त्याच्या किंमतीत जरूर असलेली वाढ ह्यांविषयीचा प्रश्न सुटण्यास विशेष सहाय होण्यासारखे नाही.

मध्यवर्ती सरकारच्या उत्पन्न-सर्चात तूट

हिंदी मध्यवर्ती सरकारच्या उत्पन्न-सर्चाचा तपशील मागे दूर-महा प्रिष्ठुत होत असे, परंतु त्यांत दाखल झालेल्या आकड्यांवरून निघणारा अर्थ कित्येक वेळा चुकीचा होई. सरकारास मिळणारे वार्षिक उत्पन्न बाराहि महिन्यांत सारख्या हत्यांनी जमा होत नाही व विशेषतः प्रांतिक सरकारांच्या व सात्यांच्या येण्या-येण्याचे व ज्याजाचे हिशेब वर्ष अखेर एकदाच केले जातात. काही महिन्यांपूर्वी सरकाराने ह्या मासिक तक्त्यांची पद्धति बंद केली व नवीन पद्धतीच्या तक्त्यांचे स्वरूपांत हिशेब प्रसिद्ध करण्याचे ठरविले. त्याप्रमाणे नोव्हेंबर, १९४० अखेरचे हिशेब आता प्रसिद्ध झाले आहेत. एप्रिल १९४० ते नोव्हेंबर १९४० ह्या आठ महिन्यांत हिंदुस्थान सरकारास १९३९ च्या तत्सम आठमाहिणी सुमारे ५ कोटि रुपये उत्पन्न कमी झाले. कस्टमचे उत्पन्न ५ कोटींनी घटले. कॉर्पोरेशन टॅक्सने २४ लक्ष रुपये कमी दिले व मिठाच्या कराचे उत्पन्न २३ कोटींनी कमी झाले; ह्या उलट एकदाइज ड्यूटीत १ लक्ष, ८४ हजार रुपये, प्रांतीवरील करांत ५१ लक्ष रुपये व इतर करांत १९ लक्ष रुपये ह्याप्रमाणे वाढ झाली. हिंदुस्थान सरकारचा सर्च १९३९ च्या पहिल्या आठ महिन्यांत ६९ कोटि, ९५ लक्ष रुपये झाला होता. १९४० च्या पहिल्या आठ महिन्यांत तो ७७ कोटि, ६१ लक्ष रुपये झाला आहे. सर्चातील मुख्य वाढ लष्करी सर्चातीलच आहे. पोस्ट आणि तारसाते व रेल्वेज ह्यांचेकडील निवड उत्पन्न वाढले, त्या कारणाने एकूण तूट ५ कोटि रुपयेच आली; नाहीतर ती जास्तच आली असती. एकूण सर्व व्यवहार हिशेबांत वेता, तूट १ कोटि रुपयांचीच दिसते. काही झाले तरी येत्या बजेटाच्या वेळी नव्या करवादीची तयारी लोकांनी ठेवली पाहिजे.

इंपीरिअल बँक ऑफ इंडिया

वरील बँकेस ३१ डिसेंबर, १९४० अखेर संपलेल्या वर्षी ७२,९६,४०० रुपये नफा झाला. भागीदारांस १२% करमाफ डिव्हिडंड मिळणार आहे.

बँका व कचेऱ्या यांस उपयुक्त असा एक

बीफ साईज

टाई इ फ र फ ट र

कोर असून

स्वस्त विकाऊ आहे.

चौकशी करा-

अवर होम, ६१९ शनवार पुणे. टेलिफोन नं. ९/१२५.

महाराष्ट्रातील स्वदेशी चळवळीची स्थित्यंतरे

(मागील अंकावरून समाप्त)

नेली व्हापंधारा वर्षे

नेल्या दहा-पंधरा वर्षांचा महाराष्ट्रातील स्वदेशीचा काळ हा औद्योगिक संघटनांच्या व विधायक कार्यांच्या उपक्रमाचा काळ आहे असे म्हणाता येईल. बँकिंग, विमा, क्रांचसामान, कापड, लोखंड इत्यादि संबंधातले व्यवहार संघटित स्वरूपात व मोठ्या प्रमाणात महाराष्ट्रात चालले असल्याचे दृश्य आज दिसत आहे. आयुष्याचा विमा उतरणे, बँकिंगच्या सबळीत उपलब्ध करून देणे, क्रांचेच्या व लोखंडी सामानाच्या, उत्कृष्ट साखरेच्या आणि विशिष्ट जातीच्या कापडाची गरज भागवणे इत्यादि बाबतीत महाराष्ट्रीयाने दुसऱ्याच्या तोंडाकडे पाहण्याची आवश्यकता राहिलेली नाही. कागद, ओषधे, सावण, तेलें वगैरे नित्याच्या उपयोगाचे जिन्नसहि महाराष्ट्रीय बनावटीचे आज उपलब्ध होत आहेत. चित्रपटाच्या नवीन धंद्यांतहि महाराष्ट्रीयानी नांव मिळवले आहे. ह्या धंद्यास लागणारा पैसा बहुतेक संयुक्त मांडवलाच्या मंडळ्यांच्या मागने गोळा होत आहे आणि त्याचा उपयोग करणारे कुशल व घडाढीचे लोक पुढे येत आहेत. सरकारी कर्जरोख्यांत सर्वस्वी गुंतणारा पैसा वाढत्या प्रमाणात नवीन उपयोग-धंद्यांकडे वळत आहे आणि मंडळ्यांचे भाग, विन्याच्या पॉलिमीचा पैसा आणि बँकेतल्या व कार-सान्यातल्या जेवीच्या रकमा महाराष्ट्रात लक्षांनी व कोटींनी मोजण्यास हरकत नाही. विन्यासाने विन्यास वाढतो आणि अनुभवाने तो दृढ होतो ह्याची सत्यता पटू लागली आहे. व्यापारी शिक्षणाचा प्रसार होऊं लागला असून तरुणांचे लक्ष उद्योगधंद्यांतल्या कामाकडे वेधले जात आहे. औद्योगिक प्रगति फुकट मिळत नाही, तिला किंमत द्यावी लागते याची कल्पना लोकांस येऊं लागली आहे; आणि व्यवहाराच्या मांडवासारून अधिकधिक लोक संचालक ह्या नात्याने व्हात आहेत. धंद्यांत घातलेला पैसा सरकारी रोख्यांत गुंतविलेल्या पैशाइतका सुरक्षित नसतो, पण पहिल्यापेक्षा दुसऱ्या व्यवहारांत फायद्याची शक्यता अधिक असते हा अनुभव जागभर सर्वत्र येत आहे. पैसा गुंतवण्याच्या दुसऱ्या प्रकाराचा अवलंब केल्यावांचून व्यापार-उदीम शक्य नाही, संपत्तीचे वाढते उत्पादन नाही आणि मिळकतीचे साधन नाही. औद्योगिक धोक्यास न बुजता आपल्या बचतीचा काही अंश व्यापार-उदीमांत घालणे म्हणजे चालू व पुढील पिढ्यांच्या आर्थिक जीवनाची तरतूद करणे होय ही गोष्ट हळूहळू पैसेवाल्या लोकांस पटत आहे. प्रत्यक्ष रीतीने उत्पादक असलेल्या विधायक आणि संघटित महाराष्ट्रीय स्वदेशीचा हा उपक्रम आहे असे वर म्हटलेच आहे. मुंबई हे आधुनिक व्यापाराचे व उद्योगधंद्यांचे मोठे केंद्र आहे. तेथे हिंदुस्थानातील लांबलांबच्या ठिकाणांहून परस्य लोक व्यवहार करित आहेत आणि संपत्ति मिळवीत आहेत. ह्या क्षेत्रांत महाराष्ट्रीयानी प्रगति काहीच झालेली नाही असे म्हटले असता त्यांत अतिशयोक्ति होणार नाही. अलीकडे ह्या दिशेने काही प्रयत्न चालले आहेत आणि कित्येक महाराष्ट्रीय औद्योगिक संस्था व धंदेवाले मुंबईच्या बाजारांत घुसत आहेत, हे अभिमानदीन्य आहे. तथापि आयात-निर्गत व्यापार, बँकिंग, स्टॉक एक्सचेंज, गिरण्या, लहानमोठे कारखाने,

सोन्या-चांदीचा व्यवहार इत्यादि अनेक क्रियायतशीर आर्थिक क्षेत्रांच्या बाहेरच महाराष्ट्रीय आज आहेत. त्या मार्गातले त्यांचे प्रत्येक पाऊल सन्या प्रगतीचे गमक समजले पाहिजे. बाहेर ज्या मानाने औद्योगिक व व्यापारी संघटन होईल, त्या मानाने मुंबईत प्रगति घडवून आणण्यास उद्येजून मिळेल. या दोन गोष्टी परस्परपोषक अशा आहेत हे लक्षांत ठेवावे.

नवीन उपक्रमाचे स्वरूप

महाराष्ट्रीय स्वदेशीच्या ह्या नवीन उपक्रमांत संघटन, धोरण व रोजचे व्यवहार ह्यांचे संबंधांत अवघड मश्र, अडचणी, मतभेद मानगडी इत्यादि उत्पन्न होणे स्वाभाविक आहे. औद्योगिक व व्यापारी अनुभव किंमत देऊन विकत घ्यावा लागतो; ही किंमत योग्य असावी, भलीत असता कामा नये, इतकेच. धंद्यांत पैसा घालणारे, त्याचा उत्पादक विनियोग करणारे, त्यांवर देखरेख करणारे, त्यासंबंधांत धोरण ठरवणारे ह्या सर्वांवर सारखीच जुबाबदारी असून आपापल्या परी त्यांनीं ही तडजोडी वृत्तीने पण सचेटीने पार पाडली पाहिजे. इतर समाजांत धंदेवाईकपणाची परंपरा अनेक पिढ्यांची जुनी आहे. महाराष्ट्रीयामध्ये ती परंपरा अजून मूळ घाबवयाची आहे. उद्दीम व्यापाराचे आधुनिक प्रघात महाराष्ट्रीयानी आत्मसात करणे आवश्यक आहे. असे होईल तरच त्यांस तीव्र स्पर्धेमध्ये टिकाव घरता येईल. एक ऋतु संपून दुसऱ्या ऋतूस प्रारंभ होण्याचे वेळी लोकांस आपल्या प्रकृतीस जपवें लागते आणि अर्भकांचे व वृद्धांचे बाबतीत तरे विशेषच काळजी घ्यावी लागते. त्याप्रमाणे महाराष्ट्रीय स्वदेशीचे विधायक क्षेत्रांत संक्रमण चालू असतां सावधगिरीने पाऊल टाकले पाहिजे. ही धोष्याची सूचना देणे आगल्याचे आहे. इतर समाजांचे लोक कोठ्यावधि रुपयांचे व्यवहार सुरळीत रीतीने वर्षानुवर्षे करू शकतात, ह्याचे रहस्य समजून घेऊन आपले धोरण महाराष्ट्रीयानी त्याप्रमाणे ठेवणे इष्ट आहे. इंग्लंडमध्ये स्थापन झालेल्या मंडळ्यांचा धंदा हजारों मैल दूर असलेल्या देशामध्ये पिढ्यानु-पिढ्या विनोभाष्ट चालतो. ह्याप्रमाणे महाराष्ट्रीयानी योग्य तो बोध घेतला पाहिजे. मोठे धंदे अनेकांचे मांडवलेल एकत्र ह्याल्यावांचून चालू शकत नाहीत. हा पैसा जमवणे, तो सुरक्षित व फायदेशीर रीतीने वापरणे आणि सर्व व्यवहार समजूनदारपणाने करणे ह्या गोष्टीस सहकार्य, संघटन, कार्यक्षमता व देवाण-वेवाणीची वृत्ति ह्यांची आवश्यकता आहे. महाराष्ट्राच्या आर्थिक व्यवहारांत हे गुण-प्रतीत होऊन महाराष्ट्रीय स्वदेशीचे पाऊल निश्चितपणाने पुढे पडेल अशी काळजी सर्वांनी घेतली पाहिजे.

बारावा बालदिन

ह्या बालदिनानिमित्त सप्तम काजूच्या ३०,००० पुढ्या पुणे येथील व्यापारी श्री. महादेव गोविंद कुलकर्णी यांनी तयार करून पुरविल्या. श्री. कुलकर्णी यांनी चालू साली, सुक्या मेव्याऐवजी सप्तम काजूची नवीन तऱ्हा निर्माण केली असून, तिचा सपहि चांगल्या प्रमाणावर चालला आहे. काजू हा पौष्टिक असून त्याच्या पुढ्या स्वतांचे देसरेसीसाली बरीच त्यांनी तयार केल्या आहेत. शाळेच्या बरिष्ठ अधिकाऱ्यांनी हा काजू पसंत केला असून पुणे व पुण्या-बाहेरहि त्यास मागणी चांगली येत आहे.

गेल्या वर्षाचे आर्थिक समालोचन

(२)

(मुंबई येथील शेअर, स्टॉक व फिन्स ब्रोकर्स, मेमर्स आर. आर. नाबर आणि कंपनी, ह्यांनी १९४० मधील आर्थिक घडामोडींचा अहवाल प्रसिद्ध केला आहे, त्यावरून गेल्या अंकांत माहिती दिली होती. तिचाच हा उत्तरार्थ आहे.)

१९३९ चे मध्याचे सुमारास रुपयांचा संग्रह करून ठेवण्याची प्रवृत्ति बळावली, तरी बँकांजवळ पुरते तऱ्हेचे पैसे होते व त्यांस ठेवी परत देण्यास विलकुल अडचण भासली नाही. १० मे ते २८ जून हांचे दरम्यान शेअरवृद्ध बँकांमधील ठेवी सुमारे १०३ कोटी रुपयांनी कमी झाल्या. नोटांचे रुपयांत रूपांतर करून घेण्याचीहि लोकांची भाई सुरु झाली. १० मे ते २१ जून ह्या मुदतीत १६३ कोटी रुपये किंमतीच्या नोटांची रुपयांत मोड केली गेली. जरूरीपेक्षा अधिक रुपये जमविणे डिफेन्स ऑफ इंडिया नियमांखाली बेकायदा ठरविण्यांत आले तरी रुपयांस मागणी कायम राहिली व रिझर्व्ह बँकेजवळील रुपयांचा साठा कायद्याने घालून विलेण्या मर्यादेखाली गेला. सरकारने एक रुपयाच्या नवीन नोटा काढून परिस्थिती आटोक्यांत आणली. अघेरी व पावली ह्यांतील चांदीचे प्रमाणहि पुढे उतरविण्यांत आले व वर्षअखेर रुपयांतील चांदीहि कमी करण्यांत आली.

हिंदुस्थान सरकार व पांच प्रांतिक सरकारे ह्यांनी त्रेसरी विभागाच्या स्वरूपांत रकमा उभारल्या. त्यांचे व्याजांचे दरांत मागे आतिशय तफावत दिसून येत असे, ती १९४० मध्ये कमी झाली. अंतर्गत हुंड्या व प्रॉमिसरी नोटा ह्यांवरील पट्टी सरकारने कमी केल्यामुळे हुंड्यांची लोकप्रियता वाढण्यास सहाय झाले. रिझर्व्ह बँकेने पेशाच्या बर्गावर्गीसहि सुलभता प्राप्त करून दिली व बँकिंग संस्थांवरील नियंत्रण वाढवले. ४ जून रोजी हिंदुस्थान सरकारने १० वर्षांची डिफेन्स सेव्हिग्न सर्टिफिकेटे, ६ वर्षांचे डिफेन्स बॉन्डस व ३ वर्षांचे विन व्याजी डिफेन्स बॉन्डस विक्रीस काढले. पोस्टल कॅश सर्टिफिकेटांतील पैसे लोकांनी काढून घेतले होते, त्याची भरपाई सेव्हिग्न सर्टिफिकेटांनी केली. डिफेन्स बॉन्डस विशेष लोकप्रिय झाले नाहीत. जुलैमध्ये १९४०-४१ चे ३% चे नवीन कर्ज काढण्यांत आले, ते अजून मिळू शकते. १९४०-४२ चे कर्ज सरकारने फेडून टाकले. मद्रास, पंजाब, संयुक्तप्रांत व आसाम ह्या प्रांतिक सरकारंनी कर्जे काढली. मद्रास सेरॉज बाकी सर्व प्रांतांची कर्जे संपण्यास अडचण पडली व अंदाऱाहट करणारांस ती घ्यावी लागली.

२३ फेब्रुवारी रोजी हिंदुस्थान सरकारने पौढांतील हिंदी कर्ज-रोख्यांची रुपयांतील बदली करण्याची योजना जाहीर केली. काही लोकांनी आपले रोखे तर बदललेच, परंतु रिझर्व्ह बँकेने ३ कोटी पौढ किंमतीच्या रोख्यांवद्दल त्या किंमतीचे हिंदुस्थान सरकारचे रोखे दिले. ह्यामुळे हिंदुस्थान सरकारचे ग्रेट ब्रिटेन-मधील देणे हळूहळू कमी होईल. निश्चित व्याज देणारे कंपन्यांचे शेअर्स, त्याचप्रमाणे बँका, विमा कंपन्या, रेल्वे, वीज कंपन्या, इत्यादींच्या भागांस १९४० साली चांगळी मागणी राहिली, व वर्षअखेर त्यांचे किंमतीत १०% वाढच झाली. किंमतीवर सरकारचे प्रभावी नियंत्रण असल्यामुळे औद्योगिक चलती धडून आली नाही. सरकारच्या अहिंसेवर नफा दहा टक्क्यांपेक्षा अधिक सुटत नाही व शेतीच्या मालास किंमत अल्प येत असल्यामुळे व कित्येक ठिकाणी पावसाचा तुटवडा पडल्यामुळे मालाचा अंतर्गत उठावहि कमी झाला. कारखान्यांस कामगारांतील असंतोषाची झळ पहिल्या सलगमाहीत लागली. रद्दाणीचा सर्व बाढल्याबरोबर कामगारांनी महागाई भण्याची मागणी केली व कित्येक ठिकाणी संपहि झाले. काही बोनस देऊन कारखान्यां-दारांनी परिस्थिती आटोक्यांत आणली.

**दि गुड-बुइल
अॅशुअरन्स कंपनी लि.**

पोस्ट : मिरज मिशन हॉस्पिटल

विमेदारांस

भरपूर सबलती माफक हत्ते

ठिकठिकाणी एजंटस नेमणे आहेत.

प्रव्यवहार करावा

हेड ऑफिस : कुपवाड, जि. सातारा.

मॅनेजिंग डायरेक्टर

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

अधिकृत मांडवल	रु. २,००,००,०००
घसल झालेले मांडवल	रु. १,००,००,०००
रिझर्व्ह फंड	रु. १,१३,००,०००

मुख्य फीचरी : जेरिएप्टल विलिंज, मुंबई.
मुंबईमधील शाखा : बुलियन एक्सचेंज, कुलाचा, काळघादेवां आणि मलयार हिल.

इतर शाखा : अहमदाबाद (मद्र ऑफिस), अहमदाबाद (स्टेशन शाखा), अंधेरी (मुंबई शेजारी), वादे (मुंबई शेजारी), कलकत्ता (क्लारक स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा बसार), कलकत्ता (चौरंगी स्टेशन), जम्शेदपूर, नागपूर (किंग्जवे), नागपूर (इतवारी बसार), पुणे, पुणे शहर, रायकोट, सुरत.

लंडन एजन्ट्स : वेल्सलेन्टर बँक लिमिटेड.

डायरेक्टर्स : सर जुनीलाल ब्ही. मेहता, के. सी. एस्. जाय. (अध्यक्ष), श्री. अंबालाल साराभाय, सर जोसेफ के. के. टी. मि. ए. गेडिस, सर कावसजी जहांगिर, थॅरोनेट, के. सी. आय. ई. ओ. बी. ई., मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंटस :

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या शिल्लकेवर ३% दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सात रोजनेने दिले जाते. सहामास अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी खात्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अन्य मुदतीच्या व सेव्हिग्न बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जातात. व्याजाचे दर पत्रद्वारे विलस व सेलमेन्ट्समार्फत बँक एन्सिक्ल्यूर व ट्रस्टी म्हणून काम करते. सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवाते. बँकेचेसंबंधी नेहमीचा सर्वसामान्य संपादन केला जातो. एजंटः—टी. आर. लाळबाणी.

विचार प्रवर्तक सहकारी बातम्या

(छे.—वा. चिं. मानू.)

मुंबई इलाख्यांत सुरुत येथें दुधाचा पुरवठा करणारी एक सहकारी संस्था रा. सा. व्ही. सी. जावव यांच्या नेतृत्वाखाली नमुनेदारपणानें चाललेली मी पाहिली आहे. या संस्थेनें नुकतीच आपल्या स्वतःच्या मालकीची एक इमारत बांधली असून दुधाची शास्त्रीय रीत्या तपासणी करणें, दूध न तापवितां त्यांतून मलई बाजूस काढणें, दूध जसेच्या तसेच पुष्कळ वेळ टिकून राहिल अशी व्यवस्था करणें, लोणी काढणें हीं कामें बांभिक साधनांनीं तेथें करण्यांत येतात. गिन्हाईकें बांधलेलीं आहेत व तिकीट-पद्धतीनें दूध विकलें जातें. ही संस्था सभासद गवळ्यांना दुभर्या जनावरांसाठीं भांडवल पुरविते व दर आठवड्यास होणाऱ्या दुधाचे हिशेबांतून कर्जाचे हते कापून घेते. ज्या गवळ्यांचें दूध अधिक घट्ट व कसदार निघेल त्याला सवलती आहेत व ठरवून दिलेल्या प्रमाणापेक्षा तें कमी कसदार निघाल्यास दंड आहे म्हणजे भावांत चढउतार आहे. संस्था नमुनेदार आहे.

* * *

आपल्या पुण्यांत दररोज कितीतरी मण दूध सपत असेल. पण दूध-पुरवठ्याचा असा शास्त्रीय साधनांनीं युक्त असा प्रयत्न सहकारी सरकारांनीं शिवाय अन्य असल्यांचे ऐकिताने नाही. 'दुधांत पाणी किती घातलेस' असे विचारपुण्याऐवजी 'पाण्यांत दूध किती घातलेस' असाच प्रश्न पुण्यातील गवळ्यांना हमेशा घरोघर विचारला जातो! वनस्पतीं आहार करणाऱ्या बहुजन समाजाला दूध हेंच एक पोषक अन्न आहे. पण तें झुद्ध आणि निर्मळ मिळण्याची मात्र मारामार. जोगेश्वरीच्या अड्ड्यावर रुपयास १६ शेरपासून ३-३१ शेरपर्यंत भावानें दूध विकलें जातें. पण त्याची सक्ती मात्र कोणासच देतां येत नाही. 'डिमी' लाऊन देतील दूध देतात, पण इतर पदार्थांप्रमाणें भेसळीच्या शास्त्रीय उपयोग दुधावरही करण्यांत दूधवाले मग ते गवळी पेशाचे असोत किंवा 'डेअरी' या आधुनिक नांवाखाली मिरविणारे धंदवाले असोत, येतो. त्यामुळे 'डिमी'चा उपयोग फक्त शपथे पुरताच हें आतां जाणत्यांना माहीत झालेले आहे। मुंबईप्रमाणें पुण्यास चान्याची किंवा दुभत्या गुरांचे मोठ्ठवाडे बांधण्याची अडचण उद्भवणारी नाही. मोटारच्या वाहतुकीच्या साधनांनीं २०-२५ मैलांवर मोठ्ठवाडा ठेऊन तेथून सांज-सकाळ दुधाचा पुरवठा करणें व तें शास्त्रीय साधनांनीं तपासून गिन्हाईकांना हस्तस्पर्शरहित पद्धतीनें चरपोंच पुरविणें, मलई, झुद्ध लोणी व ताक यांची विक्री करणें हीं कामें सहकारी पद्धतीनें करण्याचे कोणी उद्योगप्रिय ग्रहस्थानें हातीं घेण्यासारखें आहे. सहकारी पद्धतीनें उभारणी केल्यास भांडवलाच्या पुरवठ्याची अडचण बहुधा पडणार नाही. कलकत्ता कारपोरेशनप्रमाणें पुण्याची राष्ट्रीयदुधीची म्युनिसिपल कमिटी सक्रीय सहानुभूति दाखवीलच. सहकारी सात्यामार्फत प्रयत्न केल्यास सरकारी हस्तितळांचें मोठें व कायमचें गिन्हाईक हस्तगत होण्यासारखें आहे. प्रथम १०-१५ डेअरी मालकांनीं एकत्र होऊन प्रयत्न केल्यास यशाचा मार्ग दूर नाही!

मुंबई इलाख्यांतील सहकारी चळवळीच्या केंद्रस्थानीं

असलेली

शेतकऱ्यांची प्रांतिक बँक

म्हणजेच

बॉम्बे प्रॉव्हिन्शियल को-ऑपरेटिव्ह बँक, लिमिटेड.

(सहकारी कायद्यान्वये नोंदलेली)

स्थापना १९११.

सुख्य कचेरी-सर विठ्ठलदास ठाकरसी मेमोरिअल बिल्डिंग-९, बेक हाउस लेन, कोट मुंबई.

शाखा

१ बारापती (जि. पुणे)	१८ अकलूज (जि. सोलापूर)
२ सातारा (" सातारा)	१९ विरमगांव (" अहमदाबाद)
३ इस्लामपूर (" ")	२० पुळे (" प. सानदेश)
४ कन्हाड (" ")	२१ वोंडावेंचें (" ")
५ सासगांव (" ")	२२ थिरपूर (" ")
६ किलोस्करवाडी (" ")	२३ शहादें (" ")
७ शिराळे (" ")	२४ नंदुरवार (" ")
८ कोरगांव (" ")	२५ सावनी (" ")
९ वाई (" ")	२६ शिंदखेडें (" ")
१० अहमदनगर (" अहमदनगर)	२७ तळोदें (" ")
११ रोवगांव (" ")	२८ मालगांव (" नाशिक)
१२ कोपरगांव (" ")	२९ सटाणा (" ")
१३ बेलापूर (" ")	३० कळवण (" ")
१४ राहुरी (" ")	३१ लासलगांव (" ")
१५ भिवंदी (" ठाणे)	३२ नांदगांव (" ")
१६ पालघर (" ")	३३ दोहद (" पंचमहाल)
१७ कल्याण (" ")	३४ कालोल (" ")

या बँकेत मुदतीच्या, चालू व सेव्हिंग बँक ठेवी

स्वीकारल्या जातात

आणि

इलाख्यांतील बहुतेक सर्व प्रमुख ठिकाणीं हुंडीचा व्यवहार केला जातो.

या बँकेत येणारा पैसा, शेतकरी व इतर अल्प उत्पन्नाचे लोक, यांच्या प्रत्यक्षपणें उपयोगी पडतो.

पूर्ण माहितीकरिता हेडऑफिस अगर शाखा-कचेऱ्यांस लिहा.

व्ही. एल. मेहता,
मॅनेजिंग डायरेक्टर.

सातारा स्वदेशी कमर्शियल कॉ. लि.

वरील बँकेस ३० जून, १९४० असेर संपलेल्या वर्षी २,७५२ रुपये नफा झाला, त्यांत भागील सांलूच शिल्लक नफा मिळविला म्हणजे ३,३१२ रुपये होतात. त्यांतून १ हजार रुपये शिरव्हॅ फंडांत टाकावे, साधारण भागीदारांस करमाफ ८% व अशहकाचे भागीदारांस ६% व ५% करमाफ डिबिहंडे देण्यासाठी १,९४६ रुपयांचा विनियोग करावा व पुढील सालाकरितां ३६७ रुपये शिल्लक ठेवावे, असे बँकेच्या १५-१२-४० रोजां भरलेल्या वार्षिक सभेंत ठरले. बँकेचें वसूल भांडवल २८,७७० रुपये असून रिझर्व व इतर फंडांत मिळून ३०,९०० रुपये आहेत. बँकेकडे १७ लक्ष, ५८ हजारांच्या ठेवी आहेत. तिनें सुमारें ६३ लक्ष रुपये कर्जाळ दिले असून तिचेजवळ ११ लक्ष, १३ हजारांचे रोखे, डिबेंचर्स, रेल्वे शेअर्स, प्रेफरन्स व इतर भाग वगैरे आहेत. १९०७ साली बँक स्थापन झाली. श्री. वा. ग. चिरमुळे हांचे नेतृत्वांखाली तिची प्रगती होत आहे. ताळेबंदावरून बँकेच्या सुरक्षित व्यवहाराची कल्पना येते.

नागपूर प्रीमियर को. वॉरिंग सोसायटी लि., नागपूर

वरील सोसायटीचा ३० जून, १९४० असेरचा अहवाल आमचेकडे आला आहे. अहवालाचे मुदतींत सोसायटीच्या सभासदांची संख्या ३३९ ची ३८४ झाली व भाग भांडवल १,००,१०० चें १,०२,६०० रुपये झाले. अहवालाचे वर्षी सोसायटीनें प्रतिक सहकारी बँकेकडून १ लक्ष, ५६३ हजार रुपये घेतले व १ लक्ष, १८३ हजार रुपये फेडले. जून १९४० असेर सोसायटीनें बँकेचे सुमारें ६२ हजार रुपये देणे आहेत. व्हास १ लक्ष, १८ हजार रुपयांच्या किंमतीच्या वाहणाचें व ३ हजारांच्या मुदती ठेवीच्या लावून देण्याचें तारण आहे. सोसायटीकडे सभासदांच्या २ लक्ष, ४३३ हजारांच्या मुदतीच्या ठेवी आहेत. सेडिग्नॅज बँक-खाती १.४ हजार रुपये आहेत. अहवालाचे वर्षी सोसायटीनें आपल्या सभासदांस १ लक्ष, २०३ हजार रुपये कर्जाळ दिले व ९५ हजारांची परतफेड झाली. एकूण ३ लक्ष, ८० हजार रुपये देणे आहेत, त्यांचे पोटी ९३ लक्ष रुपयांची मालमत्ता व ५५ हजारांच्या पॅलिसी हीं लावून घेतलेलीं आहेत. वर्षअसेर सोसायटीस सुमारें ११ हजार रुपये नफा झाला. नफ्याचा एक चतुर्थांश भाग रिझर्व्ह फंडांत टाकून भागीदारांस ५३% दरानें डिबिहंडे देण्याकडे ५,६४५ रुपयांचा विनियोग करावा व कर्जदार भागीदारांस व्याजांत ३% सूट देण्याकडे १,८८९ रुपये खर्च करावे, असें सोसायटीच्या ता. ३ नोव्हेंबर, १९४० रोजी भरलेल्या वार्षिक साधारण सभेंत ठरलें. सोसायटीनें आपले पैसे ताते ठेवले आहेत. गेल्या दहा वर्षांतील सोसायटीची प्रगती अत्यंत समाधानकारक आहे. श्री. जी. ए. मोसुले, बी. कॉम. हे सोसायटीचे अध्यक्ष असून श्री. कोलते व श्री. फडनवीस हे सेक्रेटरी आहेत.

नाशिक जिल्हा सॅ. को. बँकेच्या ठेवीदारांच्या ठेवीची परतफेड

नाशिक जिल्हा सॅ. को. बँक लिक्विडेशनमध्ये आहे, तिच्या ठेवीदारांस रुपयांत १३ आप्याचें इसर डिबिहंडे देण्यास लिक्विडेटर, श्री. जी. के. प्रधान, जी. डी. सी. ए., ह्यांनी प्रारंभ केला आहे. लोकांनी बँकेत जाऊन आपल्या वाटणीची रकम घेऊन जावी.

चांदीच्या व सोन्याच्या किंमतीमधील चढ-उतार
चांदीच्या बाजारावर, ग्रेट ब्रिटननें युद्ध जाहीर केल्याचा तात्काळ परिणाम झाला व चांदीची किंमत एका दिवसांत सुमारें १० रुपयांनी चढली. सालील तक्त्यांत मुंबई बाजारांतील चांदीच्या किंमतीचा चढउतार दाखविला आहे—

चांदी	१९३९		१९४०	
	रु. आ.	पै	रु. आ.	पै
सरासरी किंमत	५४	२ १०	६०	१२ ६
कमाल किंमत	६८	४ ०	६४	१३ ०
किमान किंमत	४४	७ ६	५४	१० ०
वर्षअसेर मुंबई बाजारांत शिल्लक	५० हजार पाटल्या		७ हजार पाटल्या	

(किंमती १०० तोळ्यांच्या आहेत)

सोन्याच्या किंमतीतहि अशीच एकदम भरमसाट वाढ झाली.

सोने	१९३९		१९४०	
	रु. आ.	पै	रु. आ.	पै
सरासरी किंमत	३८	९ ५	४२	५ १०
कमाल किंमत	४३	८ ०	४८	८ ०
किमान किंमत	३६	९ ०	४०	२ ६
वर्षअसेर मुंबई बाजारांत शिल्लक	२ लक्ष तोळे		५० हजार तोळे	

(किंमती १ तोळ्यांच्या आहेत)

हिंदी गिरण्यांची परिस्थिति सुधारली

चालू युद्धास प्रारंभ होण्यापूर्वी मुंबईच्या कपास कापडाच्या गिरण्यांची परिस्थिति अत्यंत वाईट झाली होती व ज्यास्त ज्यास्त सराब होत चालली होती. युद्धामुळे गिरण्यांस पुनः चांगले दिवंस कसे येत आहेत, हें खालील तक्ता दर्शवितोः—

मार्च १९३९	ऑगस्ट	आतां
असेर	१६,२९ असेर	
वंद चाल्या	३,९९,९००	६,०६,८०३ ४,३०,७२९
वंद माग	५,६१४	८,७१६ ५,६०५
दोन पाळ्या चालणाऱ्या चाल्या	१३,४३,०००	१०,९४,२९० १४,८०,८१५
दोन पाळ्या चालणारे माग	३१,३१९	२५,७२५ ३६,६६२
कापडाच्या हातीं असलेल्या ऑर्डरी (गांठी)	१,९०,१६२	१,४२,४५३ २,७९,५२५
गिरण्यांत शिल्लक कापड (गांठी)	१,३६,०००	१,७९,००० ६३,०००
शार्टिंगची किंमत (पौंडास)	९ आ.	८ आ. ९ आ. ९ पै
२० नंबरच्या सुताची किंमत (पौंडास)	६ आ. ३ पै	६ आ. ८ आ. ३ पै

परीक्षकांसाठी उत्तरांच्या वहा

मुंबई विश्वविद्यालयानें १९४१ च्या परीक्षांस लागणाऱ्या उत्तरांच्या वहांच्या. ग्राफ पेपरच्या व टिप कामांच्या पुस्तकांची टेंडरें मागविती आहेत. उत्तराच्या वहा ९ लक्ष हव्या आहेत, ग्राफ पेपर ५० हजार पाहिजेत व टिप कामांदांची १०० रिमें हवी आहेत. हे सव कागद देशी असले पाहिजेत.

निवडक बाजारमाव

बँक रेट (२८ नोवेंबर, १९३५ पासून)	३%
सरकारी आणि निमसरकारी रोखे	
५% करमाफ लोन (१९२५-५५)	११२-२
३% १९२३	१०४-९
३% निममुदत	९४-९
३% १९२०-५०	१०१-१५
३% (१९२३-२५)	९३-७
३% १९२८-५२	९६-५
५% पोर्ट ट्रस्ट (लाभ मुदत)	१०७-२
५% मुंबई म्युनिसिपल (लाभ मुदत)	१०७-८
५% नैसर्ग फर्ज (१९५३-६३)	११३-०
५% नैसर्ग फर्ज (१९५५)	१२३-०

मंडळ्यांचे भाग-

(कंसातील पहिला आकडा भागाची दर्शनी किंमत, दुसरा आकडा मूळ झालेलें भांडवल व कंसांतल्याचा आकडा वार्षिक डिपॉझिट दर्शविणो.)

बँका

बँक ऑफ इंडिया (१००-५०) ११%	१३९-४
बँक ऑफ बरोडा (१००-५०) १०%	१०६-०
बँक ऑफ इंडिया (५०-२५) ८%	४१-८
इंपिरियल बँक (५००) १२%	१५७२-८
बाबि प्रॉ. फो. बँक (५०) २ रु.	५३-८
रिझर्व बँक (१००) ३%	१०६-०

बीज

बीज ट्रेडिंग ऑर्ग. (५०) १३%	१३०-४
कराची (१००) ९%	२१५-०
पुणे इलेक्ट्रिक (१००) ९%	२१५-०
दादा शंकर ऑर्ग. (१०००) ५%	१४६२-८
आंध्र व्हॅली ऑर्ग. (१०००) ७%	१६३२-८

रेल्वेज

शॉर्ट-व्हायमती (१००) ४%	९८-०
आपोस-व्हायमती (१००) ३%	६०-०
आमदावादाद मत्तज (५००) १३%	९१०-०
सापी व्हॅली (५००) ८%	७००-०

हतर

बेलगूर शुगर (५०) १० रु.	२१४-८
इन्फ्लेमेट ट्रस्ट (१००-५०) २ रु.	४५-४
शिया स्टीम (१५) १ रु.	२०-१
न्यू इंडिया विभा (७५-३५) १ रु.	४०-३०
ओरिएंटल विभा (२००) १२५ रु.	३८००-०
दादा आयर्न प. मे. (१५०) ६%	२१५-०
दादा आयर्न दु. मे. (१००) १८ रु. १० आ.	१४९-४
दादा आयर्न ऑर्ग. (७५) १५ रु.	३६३-८
दादा आयर्न डिफर्ड (३०) ७५ रु. ११ आ. ३ वे	७८३०-०
क्योसिस्टेड सिमेंट (१००) ५ रु.	१३८-४

सोने-चांदी

बाणे (सिंट) प्रत्येक तोळ्यास	४१-१५-३
चांदी प्रत्येक १०० तोळ्यास	६२-३-०

दि बँक ऑफ महाराष्ट्र, लिमिटेड

सर्व तऱ्हेचा बँकिंगचा व्यवहार केला जातो
बँकेची शेअर-विक्री चालू आहे

मुख्य कचेरी
लक्ष्मी रोड, पुणे.

मुंबई शाखा पुणे शाखा
दलाल स्ट्रीट, कोट डेक्कन जिमखाना

मधुमेहावरील औषध

तीन आठवड्यांचे औषधास फक्त रु. ७

— मागविण्याचा पत्ता —

मॅनेजिंग डायरेक्टर, सरल प्रॉडक्ट्स कंपनी लिमिटेड.
९२३ ए, तटदारीत, पुणे २.

दहा हजार रुपयांची घड्याळें बक्षिस

“जोहर हुस्न” ह्या आमच्या प्रसिद्ध रजिस्टर्ड औषधाच्या वापरण्याने शरीराच्या कोणत्याही भागावरील केस कांहींही त्रास न होतां नाहीसे होतात आणि जन्मभर पुन्हां कधीही त्या विकारणां ते येत नाहीत. औषध लावलेली जागा रेशमासारखा मऊ, नरम व सुंदर होऊन जाते. वाटलीची किंमत फक्त रु. १४ आणे. ह्या औषधाच्या प्रसिद्धीसाठी प्रत्येक वाटलीवरील एफ फॅन्सी गिफ्ट वॉच फुकट पाठवण्यांत येतें. हे घड्याळ अत्यंत सुंदर व मजबूत आहे. सौंदर्य व मजबूती ह्या बिषयीची दहा वर्षांची गॅरंटी देण्यांत येते आणि गॅरंटीचा करारनामा प्रत्येक घड्याळावरील पाठवण्यांत येतो.

सूचना—माल परत न पडल्यास त्याची किंमत परत केली जाते. तीन वाटच्या एकूटम घेणारांस त्याला हॅमाल माफ आहे आणि तीन घड्याळें बक्षिस मिळतात.

पत्ता—लंडन कर्माशअल कंपनी
पोस्ट बॉक्स नं. २७ (A. P.) अमृतसर-Amritsar.

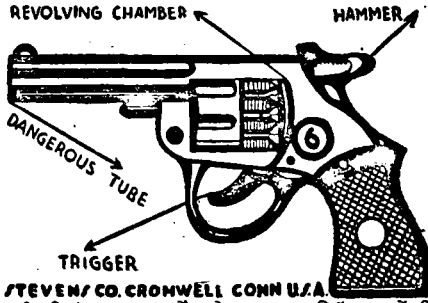
फॅन्सी रिस्ट वॉचेस

फुकट

फुकट

फुकट

१९४० चें मॉडेल
ऑटोमॅटिक
रिव्हॉल्व्हर

लॉयसेन्सची जरूर
नाही

STEVEN/CO. CROMWELL CONN U.S.A.

रिव्हॉल्व्हरचा आकार बरोल चित्रांत दाखवल्याप्रमाणें आहे. सव्यासुच्या रिव्हॉल्व्हरप्रमाणें दिसण्यांत असून त्याचा तसाच आवाज होतो. त्याचें वजन १५ औंस आणि लांबी ७ इंच आहे. मळीमध्यें ६ काडतुस राहतात आणि ती एकामागून एक उडवता येतात. त्याच्या मोठ्या आवाजानें जंगलीं स्थापदेंहे चावून पळतात आणि चोर व शत्रू स्थापसून रक्षणास तो उपयोगी आहे. ७७७ नंबरच्या रिव्हॉल्व्हरची किंमत ४ रु. ८ आणे आहे आणि त्याच्या बरोबर ३५ काडतुस असतात. नं. ८८८ चें रिव्हॉल्व्हर उत्तम पोलादाचें असून त्याची किंमत ५ रु. १३ आणे आहे. त्याच्याबरोबर ४५ काडतुस येतात. जादा १,००० काडतुसांची किंमत ३ रु. पट्यासह पेटीची किंमत १ रु. १२ आणे. रिव्हॉल्व्हरसाठी तेल किं. १२ आणे. टपाल हॅशाल रिंगळें.

फुकट—प्रत्येक रिव्हॉल्व्हर बरोबर दोन फॅन्सी रिस्ट वॉचेस फुकट वाक्षिप्त दिली जातात. तीन रिव्हॉल्व्हर एकदम घेणारांस सहा घड्याळें वाक्षिप्त आणि टपाल हॅशाल माफ.

पत्ता:—अमेरिकन पिस्तुल कंपनी
पोस्ट बॉक्स नं. २७ (A. P.) अद्युतसर (India.)

रिसबूड ब्रदर्स, टेलर्स

वक्तशीरपणा व फिटिंग ह्याची गॅरंटी

Prop. M. V. Risbud, B. A.

सदाशिव पेठ हौदानजीक, पुणे २.

महिलांचे भरतकाम व विणकामाच्या सामानाचें दुकान

एम्ब्रॉयडरी मार्ट

६१६ शनवार पेठ, पुणे २.

कामगार बाम्बही तेल
शिरामणि तेल
आवळ्याचे तेल

कोणें घात रहाणें. केंस मनबुल होतात.
पळव्याचे बंद होतात व अक रहातात.

धो बांबे कलकना ट्रेडींग क (मुंबई नं४)

तयार हुन येतांना नावा कल्पवृक्षीस्य चरु व का
व्यापारीस्य त उत्तम!

पोखाल
लकडूय पावडर

पोखाल अँड को (रजिस्टर्ड) एनार्सिटी

सरकारी डिप्लोमा मिळाल्यानंतर पुढील प्रॅक्टिस व धंदेशिक्षण घेऊन
जर्निमन टेलर व्हा.

मुदत सहा ६ महिने, फीसह सर्व खर्च ६० रु., अगदी नवीन विद्यार्थ्यांस
फीसह सर्व ११० रु. मुदत १ वर्ष

पराडकर टेलर्स अँड केडिमी, ६७१ सदाशिव, पुणे.

N. V. WADNERKAR

Gold & Silver Smith, Jeweller & Engraver,
Electro-plater & Manufacturer of Sporting
Trophies, Medals, Cups etc.

-- Raviwar Peth, Saraff Bazar, --
POONA CITY.

For Collegians
Wooden & Iron Furniture
FOR SALE AND HIRE
Your Popular Old Shop
SHEVAK BROS.

Work-Shop Address: 153 Kasaba, Poona 2

Branch No. 1
Shevak Quarters,
near Fergusson College
Poona 4

'अर्थ' ग्रन्थमाला.

१ बँका आणि त्यांचे व्यवहार
२ हिंदुस्थानची रिक्षवर्ह बँक
३ व्यापारी उलाढाली

अर्थशास्त्र

लेखक—प्रो. वा. गो. काळे व प्रो. व. गो. कर्वे
पुढसंख्या सुमारे १००, किंमत ३ रुपये
या संघात अर्थशास्त्राच्या सर्वसामान्य सिद्धांतांचे विवेचन केले
आहे.

महायुद्धाची जाणीव ! कपड्यांच्या खर्चात काटकसर करा. एक वेळ घेऊन
स्वतःची खात्री करा व पैशाचा मोबदला घ्या.

बंबाचे
माडीवर

महिंद्रकर ब्रदर्स

तयार कपड्याचे व्यापारी

बुधवार
चौक,
पुणे